

Siatz eths planvenguts ath castèth de Mauvesin. Qu'apartièn ar'associacion Escòla Gaston Febus vaduda en 1896. Que l'estó balhat en 1907 e qu'o torna apitar e animar tà l'auvir ath public.

Tà vos acompanhar ena vòsta visita, panèus d'informacion que son a'ra vòsta dispausicion.

1- Era sala videò e era mostra sus era lenga d'Òc.

Tà començar era vòsta visita, pujatz eth escalèr e installatz-vos en era sala deth purmèr solèr deth bastiment d'arcueilh.

Devath l'espiada de Filadelfa de Gerda (1871-1952), l'istòria deth castèth que va vos estar contada (videò de 10').

Eth castèth qu'estó bastit au sègle XI au per eth comte Centolh dera Bigòrra tà guardar era termièra dera Bigòrra, cap arrèr. Era purmèra mencion qu'ei deth 12 de març de 1083 au parat de ua patz entre Sanz de La Barta e era Comtessa Beatritz. Qu'estó aquesit per Gaston Febus en 1379.

Au cors dera visita, que poderatz véder quin estó bastit aquèth castèth a través deths sègles.

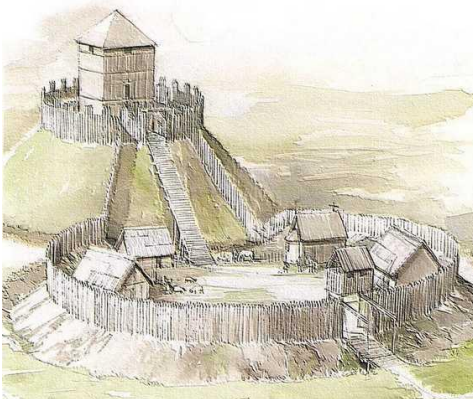
Ens era sala, que podetz véder era mostra sus era lenga occitana.

Nascuda deu latin parlat, que vadó en mèma temps que eth francès. Era lenga qu'estè formada ath sègle Xau et coneguerá un espadiment deus grans dab eth moviment deth « Trobar » e era creacion d'era purmèra letradura europenca. De cap a 1100, era lenga d'oc que s'espandí dins era Euròpa romana sancèra en miar valors navèras com eth amor cortés e en inspirar princes com Guilhem IX d'Aquitania o Ricard « Cœur de Lion ». Gaston Febus, eth prince eth mes famós deth sue temps que perseguí era òbra d'eths trobadors en hèr tradusir en occitan eths libes máges d'era coneishença escientific deth sue temps. Era òbra en lenga occitana de Frederic Mistral qu'estó arreconeguda peu prèmi Nobel de letradura en 1904. A maugrat de hèra de trebucs, aquera lenga mairau d'eth noste rèi Enric qu'èra tostemp parlada o compresa per 55 % d'era poblacion d'eth departament en 2010. Au día de uèi, duas escòlas associativas « Calandretas » e cinc escòlas bilingas dera Educacion nacionau que la tornan ensenhar aus mainats.

Adara, que podetz atravesar era cort tà entrar en la part baisha d'era torassa.

2- Era tor deth sègle XI au.

Au mièi d'era cort que vederatz çò qui demora d'era purmèra tor de pèira d'eth castèth. Bastida sus un casterar de quasí 3 m, que seguí segurament ua prumèra tor de husta.

Qu'avèva a l'origina ua hautor compresa enter 15 e 18 m e que devé comptar 3 nivèus accessibles per ua escala lhevadissa drinc ath purmèr solèr.

Era sala d'eth baish que serví de preson, subertot pendent eras guèrras de religions. Que s'i tròva ua pèira gravada per un presoèr, de segura protestant, dab era inscripcion : « *Dieu seul sera adoré et l'antéchrist de Rome abismé* ».

Era scèna reconstituïda qu'ei era preparacion dera escapada de dus presonèrs, lo 7 de mai de 1552, dont la hèita nos ei conservada.

3- Eths utils d'era justícia.

Qui avèva era « justícia baisha » (ahars de polícia), era « justícia mediana » (delictes) e era « justícia hauta » (crimis de sanc) qui appartenèva ath comte.

Eths copables n'èran pas embarrats pra'mor que costava car deus gardar e neurir. Era justícia que preferiva esmendas. Eras costumas que tarificavan eths delictes : « *Quiconque s'introduira de nuit dans les jardins, vignes ou près d'autrui sans son accord ou volonté, avec un panier, un sac ou une capuche ou avec un autre moyen d'emporter des fruits, sera condamné à verser 20 sous, et si ce n'est qu'avec les mains et sans autre moyen de collecte, il sera condamné à verser 2 sous ...* » (costumas de Tornai de 1307).

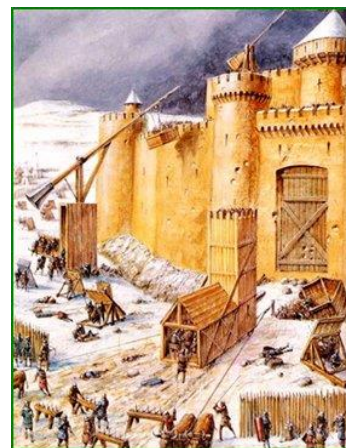
Taus crimis eths mes grèus, copables qu'èran penjats aras horcas plaçadas ena cort baisha. Eth 15 d'abriu de 1592, 3 òmis de Cieutat qu'estón penjats au cap de un procès qui costè 50 Liures e 13 sòs.

4 – Eras engibanas de guèrra.

Conegudas en l'Antiquitat, eth lor usatge que s'èra perdut en occident. Gaston IV de Biarn « Eth Crotzat », viscomte de Biarn, que las tornè miar en Euròpa après las aver perfeccionadas ath sièti de Jerusalem en 1099.

Que costavan car a bastir e miar. Sol lo rei d'era França qu'avèva magasins a Carcassona e podèva las hèr vièner tà tièner un sièti. Mauaisidas a manejar, imprecisas au tir, qu'estón totun utilizadas hèra de temps après era invencion dera artilheria a podra.

Eras qui son presentadas en era cort, e tanben era grua a arròdas qui serviva tà bastir glèisas e castèths, que son au tèrc d'era realitat.

5– Eth còs de demora desapareishut.

Ens era cort que's pòden véder eras subras de un còs de demora. Bastit segurament ath sègle XVau, non sobra pas que eras duas cheminèas deth embaish, era deu solèr e quate granas hièstras a mainèus e ua auta de doble mainèus qui esclaravan ara sala grana. A man esquèrra, contra 'ra muralha, qui demoran eras subras de duas autas cheminèas e de cagadèrs parciaument arrebastits.

Adara, qu'entratz ena pat baisha dera torrassa. Tres salas qu'ei son vededèras.

6 – Era sala deus gardas.

En entrar, que vedetz quin podèva estar era sala deus gardas deth castèth au sègle XIVau. Quauques soldats pagats peu senhor d'eth lòc que sufivan tà guardar eth castèth per temps de patz. Aquera sala que's trobava segurament ens un bastiment de husta de cap ath portau deth castèth.

Penuda ara paret, ua pintrura qu'arrepresenta era hèsta qui's balhè en 1907 quan Albin Bibal e balhè eth castèth a'ra l'Escòla Gaston Febus.

7 – Era sala baisha.

Qu'avèva de servir d'enterpaus deths vívers dab ua temperatura fresca en permanéncia. Carns saladas o humadas, grans com hroment e segle, havas, ceses, frutas secas, esquilhòts, castanhas e vin que i prenèvan plaça. Per cas de dangèr, que s'i amassavan vívers tà'ra desfensa deth castèth.

8 – Era crampa.

Au solèr, ua crampa deth sègle XVau qu'ei arreconstuida. Qui avèva chic de mubles e eths parets qu'èran cuvèrts de teishuts o de tapisserias. Las hemnas dera noblèssa qu'i passavan eth mei clar d'eth dia.

Sus parets, fotografias que dan ua vista hòrt completa d'eth art picturau ornant eras glèisas dera arribèras e deths costalats dera Gasconha au briu deths sègles. Scènas arreligiosas que vesian dab scènas profanas.

Adara, tornatz a travèrsar era cort deth castèth tà gahar eth escalèr qui v's miarà suu camin d'arronda.

9 – Eth camin d'arronda.

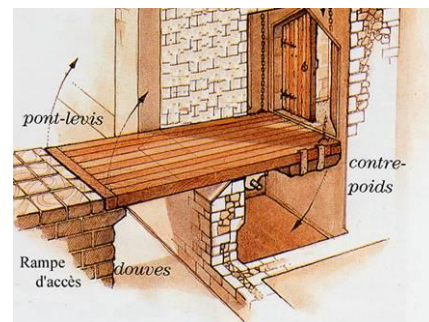
Profièitat d'era vista a d'arron sus Baronias e Pirenèus dab eth Pic deth Mieidia qui senhoreja. Au baish, en era vath d'Arròs, qu'arreconeisheratz era poderosa abadia cisterciàna deth Escaladiu. Era taula d'orientacion que vos permeterà de detalhar eth parçan.

Au pè dera muralha, qu'èra ua cort baisha entornejada per varats e paus. Que s'i trovava segurament eth ostau deth senhor deth castèth avans que Febus ne hasóse eths tribalhs ath castèth.

10 – Era entrada deth castèth e'ra sua desfensa.

Ath sègle XVau, era plataforma dera entrada, en baish, sus laquau desembocava eth escalèr d'accès, qu'èra lavetz un pont lhevadís. Sus era soa murralha exteriora, que s'emparava ua palanca possiblament fixa qui permetèva de júnher un edifici dont demorarà era basa exteriora a 7-8 m.

Que s'i entrava gràcia a un terrèr maçonat qui's quilhava desempuish eth cimentèri actuau com se véd sus era litografia de Pau GELIBERT arrealisada de cap a 1835.

Lo hord qu'èra ua òbra de desfensa de husta desmontable e bastit en prevision de un sièti tà protèjar eths defensurs que podèvan tirar sus assautaires qui s'apressavan de tròp dera pòrta. Que pensam que podèva hèr eth torn d'eras muralhas.

Eth accés a'ra torassa que's hasèva unicament per aquera pòrta deth camin d'arronda, a'ra obertura desaxada cap au vucit entà que non posqui pas enhonsar au mejan d'un moton. Machelís qui coronan eth camin d'arronda e era torassa qu'asseguravan ua desfensa verticala d'eras esficasas d'aquera entrada.

11 – Eth musèu arqueologic.

Era màger part deths objèctes medeviaus expausats que viènen deths escavaments qui precedín era construccion deth actuau bastiment d'arcuèlh e gessits dera cort baisha. Quauques autes, que testimonían dera ocupacion anciana deth parçan.

Ua collection de pèças de moneda gessidas deth torn deth castèth que vos èi presentada.

12 – Era sala deth senhor.

De per era preséncia dera cheminèa e deths aiguèrs suberposats a l'aute estrem, qu'èra era pèça de viver per excelléncia. Qu'avèva pauc de mòbles. Pendent eths hreds a pelar, pargamins oliats que podèvan har ofici de vitratge. Eras hièstras qu'an « coussièges » qui permetèvan de sède's e profièitar dera lutz deth dia.

Eth cavament deth solèr que correspon a'ra purmèra arrestauration par Albin BIBAL en 1906. En acòrdi dab eth Arquitàcta deths Monuments Istoric, era associacion qu'en a volut conservar eth esperit. Eth 'adobament medievau qu'utilizava bessè eths corbaish de pèira que's véden en era sala.

13 – Era sala d'armas.

Qu'èra tradicionaument era sala superiora dera torassa qui avèva aquera foncion. Que i descobrim viste hèit cinc sègles dera evolucion militar.

Era còsta de malhas apareguda au sègle XIau que's hasèva hrèita era proteccion d'un boclèr contra eras sagetas. Eras espadas utilizadas, meilèu deras bèras, que hasèvan subertot copaduras. Eths èlmes que protegivan eras caras mes qu'èran particularament incomòdes.

Ath segle XIVau tà esvitar eths riscs qu'arrepresentavan eths arquèrs e balestèrs, que pareishen dab era còsta de malha placas metalicas prumèr escampilhadas puish assembladas e articuladas. Qu'ensajan de protetgir eths chivaus dera medisha faïçon tanplan que eth chivalièr dab eth sue equipament de mei de 50 quilòs, que semblava a un carri de combat. De crànher suu planhèr, que devien hòrt vulnerable en terrenh cobèrt e accidentat.

14 – Eth solèr.

Au sortir deth escalèr, qu'entratz au solèr uvèrt sus dentalhs, arquèras e machelís, devath eth tèit de fresc adobat.

Que serviva de gaitader e que s'i amassavan segurament materiaus de desfensa (armas de lanç, heishs de sagetas o de matràs, pèiras ...).

Que serviva tanben tà conservar vitalha seca com cerealas.

Que i podetz descobrir ua mostra sus Gaston Febus (1331-1391) qui obtiengó eth castèth de Mauvesin en 1379.

Adara, que podetz tornar baishar ena cort e visitar eras salas deth bastiment d'arcueilh.

15 – Era bibliotèca.

Eth castèth que conserva era bibliotèca de l'Escòla Gaston Febus vaduda en 1896. Qu'ei rica de mei de 2 000 libes en françés, anglés, espanhòu, catalan e en tots eths dialèctes occitans. Ua part deths libes que son de mau trobar, uèi lo día. Que son per grana part numerisats e que's pòden consultar suu siti Internet deth castèth : www.chateaudemauvezin.fr

Ens ua vèirina, instruments de musica de l'atge median que son presentats.

Era videò que presenta eths tribalhs de restauracion deth castèth (4').

16 - Era botiga.

Tà lo vòste plasèr, ua botiga qu'ei a'ra dispausicion vòsta.

Que vos pregam de deishar aqueste guida de visita a'ra botiga.

Eth personau que serà urós de respòner a totas eras questions vòstas sus aqueste castèth e'ra soa istòria. Nada esitacion a demandar'us !

17 – En sortir, au som dera entrada, que vederatz a'ra pèira eraldica de Jan de Foish-Grailly.

Qu'ei ua deras darrèras pèiras eraldicas conservadas en eth noste parsan.

Botada per Jan de Grailly de cap a 1425, qu'amuisha eras armas dera familha de Foish-Biarn tiengudas per ua quimèra cohada deth elme somat deth cap de vaca de Biarn acompanhat dera volada de Foish. Qu'ei gravada era devisa « J'ay belle dame ».

Mercés plan dera vòsta visita. Adishatz !

**En estiu, musicas, danças e spectacle medievau cada dimenje e día de hèsta
Entresenhas suu programa deras animacions : www.chateaudemauvezin.fr**